
PRIKAZ

**NADA ZGRABLJIĆ ROTAR: RADIO. MIT I INFORMACIJA,
DIJALOG I DEMOKRACIJA****Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007.****Milivoj Solar**

Filozofski fakultet, Zagreb

Hrvatska

Premda radio nije vladajući medij masovne komunikacije, kao što je to šezdesetih godina prošlog stoljeća predviđao McLuhan; premda je čak izgubio vodeće mjesto zbog televizije, interneta i mobitela, njegova je uloga u suvremenoj kulturi iznimna najmanje iz dvaju razloga: zadržao je vjerojatno najširi obuhvat korisnika kao sredstvo dobivanja neposredno aktualnih, a općenito važnih informacija, a istodobno je prvi i najvažniji medij koji je u kulturu utemeljenu na pismenosti uveo usmenost kao novi ključni način komunikacije, s posljedicama koje ni do danas nisu dovoljno istražene, proučene i shvaćene. Radio je, naime, kao što je primijetio klasik teorije usmenosti Eric Havelock, svojim golemim utjecajem omogućio da uopće možemo shvatiti razliku između kulture u kojoj pismo nije prošlo samo komunikaciju nego također način mišljenja, razumijevanja zbilje i sve kulturne djelatnosti s jedne strane, i one kulture u kojoj tu ulogu ima isključivo usmeni govor s druge strane. Premda je svakako prerano govoriti o novoj kulturnoj revoluciji, nalik onoj koju je omogućilo otkriće pisma u osvit europske civilizacije, utjecaj usmenoga govora, s njegovim bitnim značajkama u načinu izlaganja, razumijevanju iskaza, potrebi ponavljanja s varijacijama i praktične nemogućnosti da se naknadno provjeri rečeno, itekako djeluje i na vijesti na televiziji, razgovore i SMS poruke, pa i na način kako se većina korisnika služi internetom. A radio je, osim toga, postao i vrsta stalne "zvučne pozadine" u velikoj većini domova u kojima je uključen gotovo cijeli dan, s time da mu se tek povremeno posvećuje pozornost, ali je kao izvor mogućih informacija uvijek "na dohvat ruke".

Zbog te uloge u svakodnevici i raznolikosti djelovanja i znanstveno se proučavanje radija susreće s problemima pristupa složenoj kulturnoj pojavi, koja se može razmatrati s različitih aspekata, a da se ni s jednoga od njih ne može obuhvatiti u cjelini. Ključna je pri tome prepreka između potrebe da se pokuša temeljito i znanstveno provjerljivo istražiti kako radio doista "funkcionira" u suvremenom životu, kakve zapravo sadržaje prenosi i na kakve načine to čini, a da se istodobno utvrdi kakve bi to poruke i na kakav način radio *trebao* prenositi u kulturi u kojoj manipulacija javnim mnijenjem prema općem mišljenju ima

zastrašujuće razmjere. Egzaktno spoznajna problematika utvrđivanja činjenica, i u biti ctička problematika onoga "što bi trebalo biti", tako se prožimaju i prepleću u nizu znanstvenih disciplina, od fonetike i teorije književnosti do antropologije, komunikologije, politologije i filozofije.

Uvod u teoriju radija tako je nužno "osuđen" kako na aspektualnost – jer nije moguće sve obuhvatiti – tako i na interdisciplinarnost – jer jedino ona omogućuje obuhvat raspona u kojemu se kreće glavina tekućeg istraživanja. Ova je knjiga u tome smislu uspjela izabrati dva važna primjera i dva ključna aspekta – u središtu su njezinog zanimanja vijesti i dijalog – i upozoriti kako na važnost i doseg empirijskih istraživanja tako i na dimenzije problema u kojima teorija radija postaje prilog općoj teoriji suvremene kulture.

Nastala na temelju uvelike proširene i doradene disertacije, ona najprije upućuje čitatelje na temeljne pojmove, da bi zatim prešla na važno pitanje klasifikacije radijskih programa i žanrova. Pritom su izložene kulturološke teorije socijalne konstrukcije zbilje i značenja usmenosti, da bi se knjiga opširno bavila tehnikom izvođenja radijskih programa, s važnim uvidima o ritualnim i mitskim elementima, koji na različite načine prožimaju i programe i njihovu recepciju. Autorica ne samo da uspjelo eksplicira Bahtinove, Schechncrove, Havelockove, McLuhanove, Lévi-Strausove, Turnerove i mnoge druge teorije, nego na njihovim temeljima izvodi i vlastite zaključke o vijestima na radiju kao o "ritualiziranom radijskom informativnom žanru".

Iduća je glava posvećena dijalogu, a naslovljena "Dijalog i demokracija", sa zanimljivim prvim poglavljem "Strah od dijaloga". Nadahnuta spomenutim problemom manipulacije, autorica tu vezuje dijalog – koji shvaća u Bahtinovu smislu, šire od uobičajenog značenja bilo kakvog razgovora – s temeljnim načelima demokracije, pa pretpostavlja da upravo radio može omogućiti usvajanje načina govora kakav ne nameće niti uvjerava, nego ostvaruje pluralnost u stajalištima kao bitnu osobinu na načelima demokracije razvijene kulture. Njezine su iscrpne analize dijaloga veoma važne u našem društvu, kojemu je dijalog jedan od ključnih problema ne samo političkog nego i općedruštvenog razvoja. Istodobno su prožete određenim optimizmom otvorenih mogućnosti, što baš i nije odlika u raspravama mnogih suvremenih teoretičara masovnih medija.

Drugi dio knjige tematski je naslovljen "Uvod u istraživanje dijaloga na Hrvatskom radiju", a posvećen je empirijskom istraživanju, provedenom na temelju precizno postavljene, opširno opisane i dosljedno izvedene metodologije, s jasno prikazanim rezultatima u tablicama te opširno izloženim zaključcima koji se na njihovom temelju mogu izvesti. To je zato primjer koji može poslužiti i kao uputa daljim istraživanjima, ali je i svojevrsna iskustvena potvrda nekim zaključcima o stanju koje je služilo kao osnovica prethodnog teorijskog obrazlaganja.

Na kraju knjige nalazi se i za početnike vrlo koristan "Pojmovnik za čitanje radija".

Knjiga je izvorno znanstveno djelo, a zahvaljujući jasnoći i preglednosti izlaganja, te uvodnim i završnim razjašnjenjima osnovnih pojmova, prikladan je

udžbenik studentima novinarstva i dobrodošao priručnik svima koji se žele uputiti u složenu problematiku proučavanja elektroničkih medija. A teorija tih medija sve je više predmet zanimanja i najšire publike, jer čini se da biva jasno kako o njihovom razumijevanju uvelike ovisi budućnost ne samo kulture u užem smislu nego i cjeline društvenog života.
